

بررسی عوارض و سائل داخل رحمی درمر اجعین بدرمانگاه بهداشت و تنظیم خانواده

« بیمارستان جهانشاه صالح »

دکتر همایون نفیسی*

خلاصه

با پی گیری ۱۰۸ زن که از سائل جلوگیری داخل رحمی استفاده مینمودند ملاحظه شد که نسبت حاملگی ۳۲ درصد در سال بود که بنظر رقم قابل قبولی میرسد. ولی تعداد زنانی که پس از ۵ سال هنوز از این وسیله استفاده مینمودند فقط ۳ نفر بودند.

اگرچه تعداد نمونه آنقدر نیست که بتوان نتیجه کاملی بدست آورد ولی رویهمرفته میتوان گفت که وسائل داخلی رحمی تا زمانیکه دارای عوارض جانبی (بخصوص خونریزی و لکه بینی) بمیزان کنونی باشد روش ایده آلی برای جلوگیری از حاملگی نیست.

مقدمه

وسائل جلوگیری داخلی رحمی که در ۱۰ سال گذشته یکی از متداولترین روشهای جلوگیری از باروری بوده است از نظر تاریخی سوابق طولانی دارد و حتی ۲۰۰۰ سال قبل نیز شتربانان عرب برای جلوگیری از باروری شترهای خود در سفرهای طولانی سنگریزه وارد رحم شترها میکردند و از این واقعیت که وجود جسم خارجی در داخل رحم مانع باروری است خبر داشتند (۴). نخستین بار که استفاده از وسائل داخل رحمی با آمارهای کامل از نسبت حاملگی و عوارض درانسان گزارش شد توسط گرافنبرگ^۱ بود (۴ و ۵) و نتایج حاصله بقدری امیدبخش بود که در سالهای ۱۹۳۰-۱۹۳۵ تعداد زیادی از متخصصین این روش را برای جلوگیری درمر اجعین خودبکار بردند ولی متأسفانه بعلت عدم آشنائی کامل به طرز انتخاب داوطلبان با عوارض متعددی رویبر شدند که از مهمترین آنها عفونت‌های لگنی را میتوان نام برد

* بیمارستان جهانشاه صالح.

(۳ و ۱) .

بعد از جنگ جهانی دوم مخصوصاً در سالهای ۱۹۵۶ الی ۱۹۶۲ محققین بسیاری اقدام ساختن و سائل داخلی رحمی نمودند و بخصوص با استفاده از مواد پلاستیکی (پولی اتیلن) و سائل داخل رحمی جدیدی را عرضه کردند که از آن جمله لیب لوپ^۱ و مارگولاکوئیل^۲ را میتوان نام برد (۲ و ۶) .

در سالهای اخیر با آگاهی بیشتر از نحوه اثر و سائل داخل رحمی دانشمندان موفق ساختن و سائل جدیدی که حاوی مس قابل یونیزه شدن است گردیده‌اند و بررسیهای کلینیکی اولیه در این مورد بسیار موفقیت آمیز بوده و عوارض جانبی در این نوع و سائل داخل رحمی بسیار ناچیز نشان داده شده است .

نسبت حاملگی در زنانیکه از و سائل داخل رحمی استفاده مینمایند بیش از آنهایی است که قرصهای خوراکی بمنظور جلوگیری از حاملگی مصرف میکنند . ولی استفاده از وسایل داخل رحمی بعلت آنکه فقط یکبار اراده و تصمیم بیمار برای مدتی او را در مقابل حاملگی ناخواسته مصون میدارد روش عملی تری میباشد .

هدف از این مطالعه بررسی عوارض و سائل داخل رحمی و نیز پی بردن به میزان پذیرش مراجعین بدرمانگاه بهداشت و تنظیم خانواده بیمارستان جهانشاه صالح میباشد .

از اول تیرماه ۱۳۴۵ الی آخر اسفندماه ۱۳۴۶ در ۱۰۸ زن که قدرت بارور شدن همگی آنها مسلم بود و حداقل ۲ فرزند داشتند و سائل داخل رحمی برای جلوگیری از باروری گذاشته شد . سن زنان بین ۲۳ تا ۴۱ ساله بوده و در زمان مراجعه تقریباً همه آنان اظهار میکردند که مایل بداشتن فرزندان بیشتری نیستند . حد متوسط تعداد فرزندان نمونه تحت بررسی ۶٫۴ بوده و وضع اقتصادی خانواده آنان بغیر از تعدادی انگشت شمار خوب نبوده و میتوان گفت که از پایین ترین طبقه اجتماعی مردم تهران محسوب میشدند . از نظر محل سکونت این زنان از نقاط مختلف تهران بدرمانگاه بهداشت و تنظیم خانواده بیمارستان جهانشاه صالح مراجعه نموده بودند و وسیله داخل رحمی را اصلاً نمیشناختند و یا فقط نامی از آن توسط دوستان و اقوام و یا همسایگان شنیده بودند . بیش از نیمی از آنان از نعمت داشتن سواد بی بهره بودند و تماماً علت مراجعه را فقر و سختی زندگی شرح داده بودند . تمام آنان از نظر بالینی دقیقاً معاینه شده و در زمان گذاشتن وسیله داخل رحمی حامله نبوده و عارضه پاتولوژی و عفونت و یا سابقه بیماریهای لگنی نداشته‌اند . وسیله داخل رحمی مصرف شده

طرز انتخاب
نمونه‌ها و
روش کار

از نوع لیب‌لوپ^۱ بوده و فقط از دو اندازه بزرگ و متوسط آن در این برنامه استفاده شده است. سعی شده است که دو روز آخر قاعدگی وسیله داخل رحمی را وارد رحم کنیم تا از حامله نبودن داوطلب در زمان گذاشتن وسیله اطمینان داشته باشیم. در این برنامه تحقیقی آشنائی زنان با وسائل داخل رحمی و آگاهی آنان از طرز کار و عوارض این وسائل مورد توجه مخصوص قرار گرفته و تمام موارد توسط نویسنده این مقاله حداقل بمدت ۱۵ دقیقه آموزش یافته‌اند.

از تمام زنان خواسته شده بود که يك ماه پس از گذاشتن وسیله داخل رحم برای معاینه مجدد مراجعه نمایند و از آن پس نیز هر ۶ ماه یکبار مورد معاینه قرار گرفته‌اند. این معاینات شامل تعیین محل و وسائل داخل رحمی و اطمینان از نبودن عفونت و انجام فروری واژینال برای پیشگیری از سرطان دهانه رحم بوده است. در صورتیکه افراد تحت بررسی در زمان تعیین شده بجا مراجعه نمی‌کردند بوسیله نامه و یا فرستادن مددکار اجتماعی سعی میشد که با آنها تماس برقرار گردد. آنان موظف بودند که هر ماه بعد از اتمام قاعدگی خودشان با معاینه مهبل از وجود وسیله داخل رحمی مطمئن شوند و طرز معاینه توسط خود بیمار نیز با آنان آموخته شده بود.

نتیجه

نتایج حاصله از ۱۰۸ مورد تحت بررسی که بطور متوسط هر کدام ۳۴ ماه از وسیله داخل رحمی استفاده کرده‌اند بشرح زیر بوده است:

۱- حاملگی: نسبت حاملگی در زنان بررسی شده ۳۳ در ۱۰۰ در سال بود. جمعاً ۱۰ حاملگی ناخواسته دیده شد که ۲ تای آنها پس از افتادن وسیله داخل رحمی بدون آنکه خود بیمار بدانند اتفاق افتاده بود. در تمام این موارد پس از ثابت شدن حاملگی (بوسیله آزمایش ادرار) وسیله داخل رحمی برداشته شد ۳۰ نفر از زنان خودبخود سقط نموده و ۴ مورد نیز اقدام به سقط جنین عمدی کردند. يك مورد در بیمارستان جهانشاه صالح وضع حمل نمود و از سرنوشت ۲ مورد دیگر خبری در دست نیست. از زنانی که حامله شده بودند فقط یک نفرشان ۶ ماه پس از سقط خودبخودی برای گذاشتن وسیله داخل رحمی مجدد مراجعه نمود و هم‌اکنون نیز از این وسیله برای جلوگیری از حاملگی استفاده میکند. لذا این مورد ۲ بار محاسبه شده است.

۲- افتادن خودبخودی: در ۵ مورد وسیله داخل رحمی جمعاً ۷ بار خودبخود از رحم خارج شد. با وجود آنکه در ۲ مورد برای بار دوم وسیله متوسط بکار برده شده بود باز نتوانستند آنرا در رحم نگهدارند.

۳- عوارض: روبه‌مرفته اکثر زنان از لکه‌بینی و ترشح و

گاه دردهای خفیف زیرشکمی شکایت داشته‌اند ولی عوارضی که باعث برداشتن وسیله داخل رحمی گردیدند عبارت بودند از :

الف - خونریزی :

۱۴ زن بعثت خونریزیهای نسبتاً شدید خواستند که وسیله داخل رحمی برداشته شود و حاضر با استفاده مجدد نیز نبودند ولی ۱۱ نفر که خونریزی کمتری داشته و بیشتر خونریزی آنها در زمان قاعدگی و بصورت منورائی بود حاضر به تعویض و گذاشتن وسیله داخل رحمی کوچکتر شدند . ۸ نفر از این زنان نیز بالاخره از ما خواستند که وسیله را برای همیشه برداریم .

ب - دردهای زیرشکمی :

فقط يك مورد دردهای زیرشکمی شدید قولنجی داشت و باین علت از محرف وسیله داخل رحمی برای جلوگیری از باروری صرفنظر نمود .

ج - عفونت :

۵ مورد با علائم عفونت لگنی به ما مراجعه نمودند و به تمام آنها آنتی بیوتیک و استراحت داده شد و فقط در يك مورد وسیله نیز درآورده شد .

در این زنان سوراخ شدن رحم ، بالا رفتن نخ وسیله داخل رحمی بداخل رحم و یا حاملگی خارج از رحمی دیده نشد .

۴ - علل برداشتن وسیله داخل رحمی :

الف - درخواست حاملگی مجدد :

۹ زن بعثت آنکه خودشان و یا شوهرشان مایل بداشتن فرزند بیشتر شده بودند و یا بعثت مرگ فرزند (در ۳ مورد) از ما خواستند تا وسیله داخل رحمی آنها را دریاوریم .

ب - علل اجتماعی :

۷ مورد نیز بعلل مختلف مانند ۲ مورد طلاق گرفتن - يك مورد مرگ شوهر و ۴ مورد نیز بدون هیچ علت مشخصی و سائل رحمی خود را درآوردند .

ج - ترس :

بعثت ترس از سرطان - ترس از حاملگی و یا اعتراض شوهر ۶ نفر از ما خواستند که وسیله داخل رحمی آنها را دریاوریم .

۵ - پی گیری : ۱۷ بیمار بعثت تغییر نشانی و یا غلط بودن آن و یا رفتن از تهران به نقاط دیگر ایران قابل پی گیری نبودند . در حال حاضر ۳۰ نفر از ۱۰۸ مورد تحت بررسی از وسیله داخل

رحمی استفاده مینمایند. از این ۳۰ مورد ۱۲ نفرشان هنوز وسیله اولیه را دارند و در ۱۳ نفرشان یکبار تعویض و در ۵ نفرشان ۲ بار تعویض وسیله داخل رحمی انجام گرفته است.

بحث

در سالهای اخیر مطالعات متعددی درباره وسایل جلوگیری داخل رحمی صورت گرفته است. این بررسی‌ها بر روی انواع مختلف وسایل داخل رحمی و بر روی گروههای مختلف از زنان انجام گرفته است و نتایج آنها نشان داده است که استفاده از این وسایل تقریباً بدون خطر بوده ولی عوارض جانبی آن تا حدی باعث ناراحتی و شکایت بیماران میگردد.

در گزارشهای خارجی نارضایتی و درخواست درآوردن وسیله داخل رحمی در حدود ۱۰٪ گزارش شده است (۴) در صورتیکه در بررسی ما این رقم ۱۵٫۱۸ است. دلیل آن شاید بطرز فکر و احتمالاً به علل مذهبی ارتباط داشته باشد چه زنان مسلمان بعزت نماز خواندن از لکه‌بینی و خونریزیهای مداوم ناراحت هستند.

البته هرگز نباید از نظر دور داشت که وسایل داخل رحمی از نظر آنکه فقط یکبار اراده کردن زن برای استفاده از آن برای سالها او را از نگرانی باروری ناخواسته آسوده میسازد وسیله‌ای ایده‌آل میباشد. و در صورتیکه بتوان بعد قابل ملاحظه‌ای از عوارض آن بخصوص خونریزی و لکه‌بینی کاست احتمال پذیرش آن توسط زنان ایرانی بیشتر میگردد.

باین نکته نیز باید توجه کرد که هیچکدام از روشهای جلوگیری از باروری که تاکنون مورد استفاده قرار گرفته نیز کامل نبوده و توسط همه زنان پذیرفته نشده است.

جدول ۱- توزیع زنان بر حسب ادامه وسیله

نسبت	تعداد	گروه بیماران
۱۰۰	۱۰۸	مراجعین
۲۷/۸	۳۰	هنوز وسیله را دارند
۱۵/۷	۱۷	قابل بی‌گیری نیستند
۹/۳	۱۰	حامله شده‌اند
۴/۶	۵	وسیله دفع شده
		وسیله توسط پزشک
۴۲/۶	۴۶	خارج شده

جدول ۲- توزیع زمانی که وسیله آنها بوسیله پزشک خارج شده
(بر حسب علت)

نسبت بکل مراجعین	تعداد	
۱۳/۰	۱۴	خونریزی شدید
۷/۴	۸	خونریزی خفیف
۰/۹	۱	درد
۰/۹	۱	تفونت
۸/۹	۹	تمایل به باردارشدن
۶/۵	۷	سایر علل اجتماعی
۵/۶	۶	ترس از سرطان
۴۲/۶	۴۶	جمع

جدول ۳- توزیع زنان بر حسب سن در زمان اولین مراجعه

نسبت درصد	تعداد	سن
۱۰/۲	۱۱	۲۴-۲۰
۴۴/۴	۴۸	۲۹-۲۵
۳۴/۳	۳۷	۳۴-۳۰
۸/۳	۹	۳۹-۳۵
۲/۸	۳	۴۴-۴۰
۱۰۰	۱۰۸	جمع

REFERENCES

1. Agnew, H.W. & Pritchard, J.A. "Aborton and bacterial shock induced by andintrautrine contraceptive device", obstet Gynec 28 :332, 1966.
2. Margulies, L.C.: "Permanent reversible contraception with an intra-uterine plastic spiral (perma spiral)," intra-uterine contraceptive devices, (C. Tietze, S. Lewit, eds.), 61-68 Amsterdam Excerpta Medica International Congress Series. No. 54, 1962.
3. Scott, R., "Critical illnesses and deaths associated with intra-uterine devices", obstet. Gynec. 31 :322, 1968.

4. Southam, M.D. & Anna L. Historical review of intra-uterine devices. (Page 3-5) of proceedings of the second international conference. (Intra-uterine contraception). Oct. 1964, New York City.
5. Tietze, C. "Intra-uterine contraceptive rings." History and statistical appraisal. Intra-uterine contraceptive devices, (C. Tietze, S. Lewit, eds.), 9-20 Amsterdam : Excerpta Medica. International Congress Series No. 54, 1962.
6. Tietze, C. & Lewit, S. "Clinical experience with intra-uterine devices : Pregnancies expulsions and removals". J. Reprod. Fertil 17 :443, 1968.